

SÖNDAG med nöje & extra kultur

HELSINGBORGS DAGBLAD, NORDVÄSTRA SKÅNES TIDNINGAR, LANDSKRONA POSTEN

I morgon är det ett år sedan kravallerna i Husby bröt ut. Händelser som i grunden skakade Sveriges självbild. Kent Werne var på plats och återvänder nu.

Han träffar ungdomarna som organiserar en motröst och forskarna som ger förklaringarna till hur en högst medveten politik tände gnistan i Husby. c4

Husby – ett år senare

Redigering: HANNA RICHTER / Foto: YVONNE ÅSELL / TT

UNICEF har 90-konto och kontrolleras av Svensk Insamlingskontroll

RÄDDA BARNNS LIV. BLI VÄRLDSFÖRÄLDER.

Varje dag dör 18 000 barn innan de har fyllt fem år av sjukdomar som kan förebyggas. Detta brukar kallas "den tysta katastrofen" eftersom det sällan uppmärksammas politiskt eller i media. Men UNICEF står inte tysta. Vi kämpar för alla barn i hela världen, varje dag, året om.

Bli Världsförälder på unicef.se

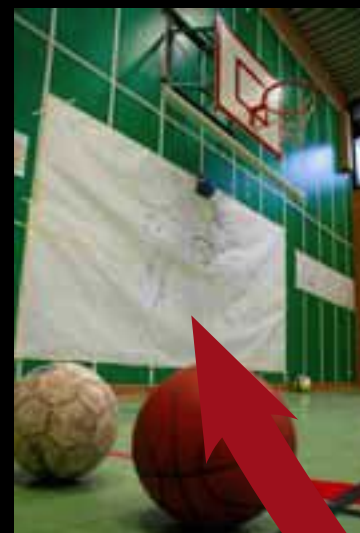
unicef

▶ EXTRA HUSBY – ETT ÅR SENARE

Pepe Boroodjeni, platschef Fryshuset i Husby.

Tidslinjen som beskriver hur allt började, långt innan kravallerna 2013, är ritad av ungdomarna i området och hänger på väggen i Fryshuset i Husby.

Husby tunnelbanestation. Foto: TT

”Det känns otroligt orättvist för de här ungarna och det sätter spår i dem

Väggarna har tapetserats med en kollektiv berättelse, nedtecknad med tuschpennor på ett långt vitt papper. Fragment av bilbrändernas förhistoria:

”Fritidsgårdar lades ner”, ”Järvalyftet – höjda hyror”, ”Romario mördades”, ”Förvaltningen flyttade”, ”Brutna löften från politiker”, ”Ungdomsarbetslösheten ökade”, ”Många hängde på gatan och hamnade snett”, ”Bara hat mot polisen.”

Tidslinjen börjar 2004, samma år som Husby pekades ut som ett av 136 svenska ”utanförskapsområden” i en folkpartistisk rapport – en plats där bidragsberoende, arbetslöshet och normlöshet skapat en ”utanförskapskultur” som gått i arv från generation till generation. Och nu hade ”utanförskaps barn” enligt Folkpartiet börjat ta ”revansch på det samhälle i vilket varken de eller deras föräldrar har fått en värdig plats” – vilket ansågs bero på välfärdsstatens ”omhändertagande”.

Det hade hänt en del i förorterna redan då. Och mer hände senare: Mindre upplopp.

Krossade rutor. Bränder. Men ingenting i stil med det som bröt ut i Husby 2013.

På det välfyllda papperet beskrivs det hela kortfattat. Som ett telegram: Polisen skjuter en försvarslös man. 69-åringen är symbolen. Polisen är skit! Uppror. Kravaller.

Ett år har gått sedan den svenska folkhemsidyllen gick upp i rök inför en överraskad internationell journalistkår. Även välfärdslandet Sverige! För andra var det mer förutsägbart. Forskare hade länge varnat för explosiviteten i den växande segregationen och ojämlikheten. Och nu small det. Om inte i Husby så någon annanstans.

Karim är ingen forskare, men för honom var det ändå väntat. Han är 25. Har bott i Husby hela livet, känner allt och alla. Och nu står han framför resultatet av förra månadens workshop, där han och ett sjuttioal andra husbybor – unga och äldre, föreningsaktiva och relativt inaktiva – fick chansen att spåna fritt kring sakernas tillstånd.

HD 23 maj 2013.

”Det är nästan bara negativa grejer som du ser”, säger han.

Och visst ser jag: Ökad arbetslöshet, trångboddhet, drogmissbruk, klassklyftor, rasism, privatisering, misstro mot statliga myndigheter. För att nämna några saker.

Dödsskjutningen av den 69-åriga Lenine Relvas Martins, och det folk såg som polisens desinformation och lögn, blev gnistan som tände elden. Men det här, förklarar Karim och pekar mot orden på väggen, var de bakomliggande orsakerna. Och han stannar särskilt vid en mening: ”År av trakasserier och kränkningar från polisens sida.”

”Det är det viktigaste”.

Han berättar om hur det är att bli föremål för polisens frekventa och ofta omotiverade kroppsvisiteringar, ID-kontroller och ”fula metoder”, som han beskriver det.

”De kommer hit, behandlar folk dåligt och drar. De missbrukar sin makt.” Och det är som med folk som mobbas i flera år, förklarar han. Till slut får en del bara nog, och flippar.

Karim heter egentligen något annat. Vill inte bli offentlig. Han brände inga bilar ifjol, men liksom många i området är han kritisk till media och litat inte på journalister.

Så hur är läget nu i Husby? Har något förändrats sedan upploppen?

”Om jag ska vara ärlig har det inte hänt någonting. Folk har inte sett en förändring. Än så länge, samma grej. Men förhoppningsvis kan det här vara nånting. Fryshuset alltså.”

Det är därför jag kommit hit, för att spana in det många ser som en ljuspunkt i upploppens efterspel – det nystartade Fryshuset i Husby som än så länge bara består av gymnastiksalen i den nedlagda Dalhagsskolan mitt i orten.

I ett hål i väggen som tidigare huserade plintar, trampoliner och mattor sitter platschefen Payam ”Pepe” Boroodjeni nersjunken i en svart soffgrupp tillsammans med två av killarna som rekryterats till den första arbetsgruppen, Hadir och Muhammed.

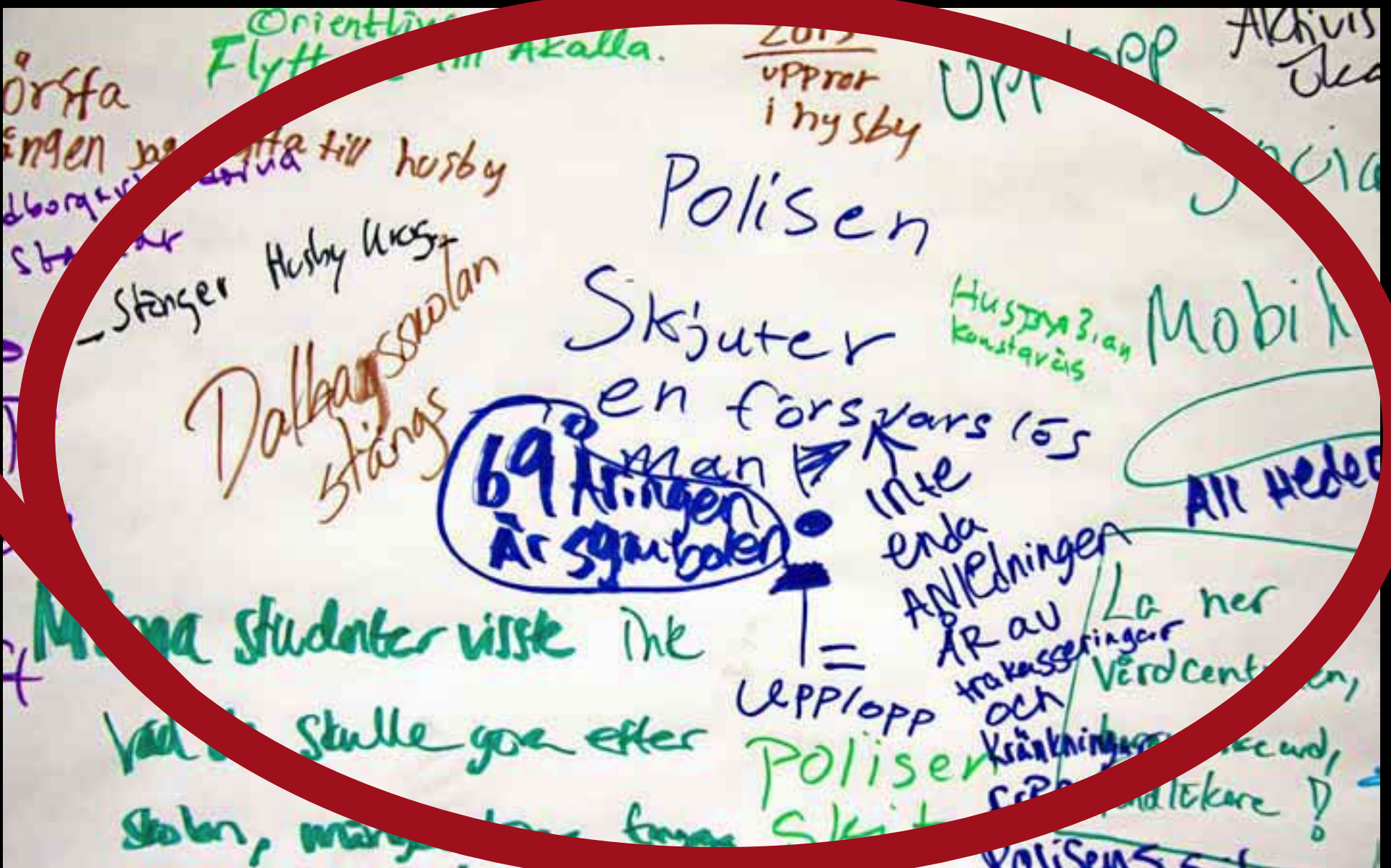
”Efter upploppen ville många i Husby ha en mötesplats för unga”, säger Pepe. ”Fryshuset nämndes flera gånger, och Stockholms stad fattade beslut om att ge stöd.”

Fryshuset, som grundades av Anders Carlberg på 80-talet för att ge unga en plats att utvecklas på, hade länge velat starta upp på Järvafältet i norra Stockholm.

”Upploppen påskyndade det kanske”, säger Hadir.

Så sent som i mars fick de nycklarna till Dalhagsskolan och kunde dra igång. Men det återstår en hel del jobb innan de 5000 kvadratmetrarna är renoverade och allt är igång.

Hittills har Hadir, Muhammed och tre andra utbildats till Lugna Gatan-vårdare med uppdraget att vara förebilder för ungdomar i området och skapa just lugn. De ska i sin tur rekrytera och utbilda 20 juniorer mellan 15 och 19 år. Och det behövs, berättar Peppe. Lika mycket som innan upploppen. För de bakomliggande faktorerna, de finns kvar. Många ungdomar, liksom deras föräldrar, saknar fortfarande jobb. Familjerna är trasiga, folk lever fattigt och trångt och barnen hamnar lätt på gatorna där de hänger i gäng. Och det är där killarna utsätts för polisens visitationer och kränkningar.

"Det känns otroligt orättvist för de här ungdomarna och det sätter spår i dem", säger Peppe.

Spår som lätt kan leda till nya explosioner. Efter upploppen och bilbränderna – de som startade i Husby den 19 maj förra året och spred sig till andra förorter i Stockholm och resten av landet – föreslog ett gäng akademiker en "Husbykommitté" för att ta reda på "om det finns något viktigt att lära av dessa händelser".

Vad sa egentligen upploppen om Sverige? Och vad borde göras för att bilbränderna inte skulle blossa upp igen?

Det blev ingen offentlig Husbykommitté. I veckan släppte däremot ett antal ekonomhistoriker, statsvetare och kriminologer vid Stockholms Universitet en rapport med titeln "Bilen brinner... men problemen är kvar" (Stockholmia förlag). Så fort bränderna slocknat gav de sig ut för att intervjua människor, med ambitionen att "lyfta fram de problembilder som Husbyborna själva ser som relevanta för förståelsen av händelserna". Och rapporten är full av annars ohörda röster. En Husbybo säger:

"Folk är frustrerade för att dom inte får in en fot in i samhället. Folk är frustrerade för att dom inte kan försörja sin familj. Folk är frustrerade för att dom inte känner sig sedda. Folk

är frustrerade för att dom känner att dom inte får en ärlig chans."

Många vittnar om att dörren till det omgivande samhället är stängd. Strukturell rasism, brukar det kallas. Och för den delen vardagsrasism, som man ofta konfronteras med i mötet med polisen – en rättvisans förlängda arm som upplevs som orättvis.

Just orättvisan är genomgående, känslan av att leva i ett samhälle som talar varmt om alla människors lika värde, men där vissa människor är mer jämlika än andra. Där rasism, boendesegregation och inkomstklyftor reser murar för integrationen.

Det som slår mig när jag läser rapporten och rör mig i Husby är att ingen anser sig leva i ett "utanförskapsområde". Som om Alliansens favoritbegrepp inte har fastnat här.

Så är det, säger Felipe Estrada, professor i kriminologi och medförfattare till rapporten. Och själv talar han ogärna om utanförskap. Ett bättre begrepp är ojämlikhet.

"När man pratar om utanförskap fokuserar man ofta på de utsatta och vad de ska göra för att ta sig ur sin situation, medan ojämlikhet beskriver en relation. Det blir ett tydligare fokus på att en del tjänar på en viss politik medan andra inte gör det. Och den politik som förs nu gynnar inte de boende i Husby, såsom de upplever det."

Så ser dock inte Alliansen på saken. Efter upploppen i fjol undrade Ulla Hamilton, vice gruppleddare för Stockholmsmoderaterna, om det är "inkomstskillnaderna eller utanförskapet som är det viktiga". En fråga hon svarade på själv: "Att trycka ihop inkomstskillnader är ingen lösning på utanförskapsproblemet."

De som lanserat utanförskapet som retorisk figur tänker så här: En alltför generös välfärdsstat har gjort folk bidragsberoende och arbetsvilliga. Lösningen är därför att sänka såväl "bidragen" till arbetslösa som skatterna för dem som jobbar, och på så sätt stärka

"drivkrafterna till arbete". Skillnaderna måste öka om folk ska ta sig i kragen.

En strategi som tycks fungera dåligt. För trots sänkta ersättningar, och trots att allt färre i Husby får a-kassa, sjukpenning och socialbidrag, har inte fler fått jobb. Arbetslösheten har istället ökat.

Det har också klyftorna. Inkomstskillnaderna ökar numera snabbare i Sverige än i något annat OECD-land. Vilket märks tydligt i den hårt segregerade huvudstaden.

2005 var medelinkomsten i Stockholms innerstad 63 procent högre än i stadsdelen Rinkeby-Kista, där Husby ligger. Sju år senare hade klyftan växt till 78 procent.

Det är inte oväsentligt. Snarare centralt. Frustrationen i Husby beror mycket på att folk där och i andra förorter halkar efter andra stadsdelar.

"Det som känns in på kroppen är ökningen av den relativa skillnaden mellan de chanser som mina barn har jämfört med andras barn", säger Felipe Estrada.

Gapet vidgas alltså mellan dröm och verklighet, mellan löften och utfall.

Rapporten pekar också på ett annat gap: det demokratiska underskottet. "Många beslut som rör vardagen i Husby tas över människors huvuden", som ekonomhistorikern Paulina de los Reyes beskrev det under lanseringsseminariet på Husby Träff. Många engagerar sig, vill påverka, men de blir som regel ignorerade eller överkörda.

Något som Zeliha Dagli, en 58-årig eldsjäl som startat kvinnoföreningar och nu är kassör i det nya gräsrotsinitiativet Stadsdelsrådet, vittnar om efter seminariet: "Politikerna och tjänstemännen lyssnar inte. De talar om oss, för oss, men inte med oss."

Ändå fortsätter hon kämpa. För det är ju barnens framtid det handlar om.

Så tänker också de unga Husbybor som en-

gagerat sig i uppstarten av Fryshuset. Kanske kan det bli annorlunda den här gången?

För de upplever trots allt att politikerna och polisen har börjat lyssna. Det är lång väg kvar, och en riktig förändring kommer att ta tid och kräva resurser, menar Peppe Borodjeni. Men samtalet har i alla fall inletts.

"Vi har fått en bra dialog med polisen", säger han.

Förhoppningsvis kan Fryshuset bli en mötesplats där unga kan ta sats mot ett bättre liv. Man kommer inte bara driva fritidsverksamhet, utan också erbjuda utbildning och arbetstillfällen. Det är Husbybornas behov som styr, och ungdomar i området kommer att delta i renoveringen och planeringen. Man har haft en första problembaserad workshop. Och till hösten ska framtiden stakas ut gemensamt.

"Det handlar om att skraddarsy verksamheten", förklarar Muhammed.

Alla i gruppen ser Fryshuset som en del av lösningen. "Det handlar om att ge ungdomar hopp och framtidstro, det som ofta fattas i Husby", säger Peppe.

Med tanke på de enorma utmaningarna, på att Husby inte är en isolerad ö utan en del av ett Sverige och en värld där klyftorna och segregationen hela tiden växer, är det svårt att vara överoptimistisk. Men vem vill inte känna hopp? Tro på en förändring?

Längst till höger på tidslinjen på gymnasietalsalens vägg har någon skrivit:

"Social mobilisering",

"Vändning",

"Nu börjar det!"

Hur det slutar – i ett rättvisare samhälle eller i fler bilbränder – vet ingen.

Kent Werne
kentwerne@gmail.com

